

Informacja o Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko dla uczestników konkursu fotograficznego „Przyroda bogata w kolory”

Rozwinięta infrastruktura i dobry stan środowiska naturalnego to czynniki kluczowe dla rozwoju gospodarczego i społecznego kraju. Dostęp do rozbudowanej sieci transportowej i zasobów o wysokiej jakości znacznie poprawia atrakcyjność inwestycyjną kraju. Środki unijne przygotowane w ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko** umożliwiają realizację takich kosztownych inwestycji jak budowa sieci kanalizacyjnych i wodociągowych, oczyszczalni ścieków, zakładów utylizacji i recyklingu odpadów, czy modernizacja zakładów przemysłowych, co w znaczącym stopniu przyczynia się do poprawy stanu środowiska i warunków życia mieszkańców.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007 – 2013 to największy program kiedykolwiek przeprowadzony przez Unię Europejską. Celem programu jest

podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

Innymi słowy fundusze unijne dostępne dzięki POIiŚ przeznaczone są na takie inwestycje, których realizacja uczyni Polskę i poszczególne jej regiony **bardziej atrakcyjną dla inwestorów** i które nie tylko nie pogorszą, ale nawet **poprawią stan środowiska** w naszym kraju, a także wpłyną pozytywnie na ochronę zdrowia i kulturę.

Instytucją odpowiedzialną za zarządzanie POIiŚ (tzw. Instytucją Zarządzającą) jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Deleguje ono część swoich obowiązków do tzw. Instytucji Pośredniczących. Są nimi:

Ministerstwo Środowiska
Ministerstwo Infrastruktury
Ministerstwo Gospodarki
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Ministerstwo Zdrowia
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Instytucje Pośredniczące z kolei delegują niektóre swoje uprawnienia Instytucjom Wdrażającym/Instytucjom Pośredniczącym II stopnia, takim jak np. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej lub jego wojewódzkie odpowiedniki.

Środki przyznawane w ramach POIiŚ podzielone są na 15 tzw. **osi priorytetowych**, z których 5 jest ściśle związanych z ochroną środowiska. Wokół osi priorytetowych koncentrują się działania zmierzające do realizacji celów pośrednich, które służą osiągnięciu głównego celu priorytetu.

Do pięciu priorytetów środowiskowych należą:

Oś Priorytetowa I dotyczy gospodarki wodno – ściekowej. Czystość polskich rzek pozostawia wiele do życzenia (tylko 7% z nich należy do I klasy czystości, a aż 20% zaklasyfikowano jako wody nadmiernie zanieczyszczone). Stan wód gruntowych jest jeszcze gorszy - przeważają wody IV klasy, a 8,5% z nich zaklasyfikowano nawet do klasy V. W związku z tym aż 2 784 tys. euro przeznaczono z unijnych środków, aby do końca 2015 roku wszystkie aglomeracje powyżej 15 tys. RLM (równoważna liczba mieszkańców – parametr przeliczający ładunek zanieczyszczeń w ściekach pochodzących z zakładów przemysłowych i usługowych na liczbę mieszkańców, jaka wyprodukowałaby taki sam ładunek) zostały wyposażone w systemy kanalizacji i oczyszczalnie ścieków odpowiadające unijnym wymogom. Założenie to realizowane jest nie tylko poprzez budowę nowych systemów i oczyszczalni, ale także poprzez modernizację tych już istniejących.

Oś Priorytetową II, w ramach której do wykorzystania jest 1 216 mln euro, wyznaczono, aby rozwiązać dwa naglące problemy. Pierwszym z nich jest problem odpadów (działanie 2.1) – w Polsce tylko około 5% odpadów komunalnych poddaje się procesowi przetwarzania (dane z 2004r.), reszta śmieci trafia na składowiska, wśród których tylko 40% odpowiada unijnym normom (stan na koniec 2005r). Rozwiązaniem proponowanym przez POIiŚ jest budowa punktów selektywnego zbierania odpadów oraz instalacji służących do ich szeroko rozumianej utylizacji.

Drugim istotnym zagadnieniem zawartym w tym priorytecie jest degradacja terenów spowodowana czynnikami biologicznymi i przemysłowymi oraz erozja brzegów morskich (2.2). Choć tereny dotknięte tym problemem stanowią niewielki odsetek całej powierzchni Polski, to w skali regionu może to stanowić poważne utrudnienie dla rozwoju. Aby temu zaradzić przygotowano środki, m.in. na rekultywację terenów powojkowych i poprzemysłowych, zabezpieczenie i stabilizację osuwisk oraz budowę i modernizację umocnień brzegowych.

Woda jest jednym z najważniejszych zasobów dostępnych na Ziemi – jest nie tylko niezbędna do życia, ale także kluczowa dla produkcji przemysłowej. Dlatego tak ważne jest, by wszyscy mieli do dostęp do zasobów wodnych o odpowiedniej jakości. Problemem tym zajmuje się **Oś Priorytetowa III**, na której cele przeznaczono z Funduszu Spójności 557 mln euro. Środki w ramach tej osi wykorzystuje się na trzy ważne rodzaje inwestycji. Po pierwsze – na inwestycje związane z retencjonowaniem wody i bezpieczeństwem przeciwpowodziowym (3.1), np. poprzez przywracanie pierwotnych kształtów cieków wodnych, poprawę stanu zabezpieczeń przeciwpowodziowych, takich jak wały czy suche zbiorniki, w których magazynowany jest ewentualny zwiększony dopływ wody. Po drugie – na takie inwestycje, które mają chronić przyrodę przed zagrożeniami stwarzanymi przez nią samą, a także przed nieostrożnością człowieka (3.2). Aby przeciwdziałać zagrożeniom naturalnym i poważnym awariom wywołanym przez człowieka oraz by ograniczać ich skutki realizuje się m.in. takie inwestycje jak budowa odpowiednio wyposażonych stanowisk służących analizowaniu i prognozowaniu takich niebezpieczeństw, prace nad poszukiwaniem nowych rozwiązań w tym zakresie, czy zakup specjalistycznego sprzętu niezbędnego przy akcjach ratowniczych.

Trzecim, ostatnim celem w ramach Osi Priorytetowej III jest uważna obserwacja (monitoring) i właściwa, rzetelna analiza stanu środowiska (3.3), niezbędna, by prawidłowo ocenić skuteczność działań środowiskowych. Aby wesprzeć realizację tego celu kładzie się nacisk m.in. na wprowadzanie nowych metod i narzędzi pomiaru i rozwój infrastruktury informacyjnej.

Środki z **Osi Priorytetowej IV** (200 mln euro) przeznaczone są dla przedsiębiorstw, które chciałyby wprowadzać w procesie produkcyjnym rozwiązania przyjazne środowisku oraz dostosować się do wymogów unijnych związanych z ochroną przyrody. Zadania finansowane przez środki z tej osi podzielone są na sześć działań:

Działanie 4.1 dotyczy przedsięwzięć niezbędnych dla dokonania rejestracji lub uzyskania certyfikatów – fundusze unijne pokrywają część kosztów audytów, doradztwa i samego uzyskania certyfikatu/rejestracji.

Działanie 4.2 wspomaga projekty usprawniające racjonalne gospodarowanie zasobami i odpadami w przedsiębiorstwie, takie jak wykorzystanie surowców wtórnych, ograniczenie wytwarzania odpadów, czy zmniejszenie energochłonności i wodochłonności produkcji.

Działanie 4.3 wspiera przedsiębiorstwa we wprowadzaniu „najlepszych dostępnych technik” (BAT), czyli takich rozwiązań, które najlepiej ograniczają szkodliwe oddziaływanie przedsiębiorstwa na środowisko.

Działanie 4.4 obejmuje inwestycje związane z racjonalnym gospodarowaniem wodą oraz ograniczaniem odprowadzania szkodliwych substancji w ściekach. Działanie to wspiera także wspomaga także budowę i modernizację oczyszczalni ścieków przemysłowych.

Działanie 4.5 wiąże się z ochroną powietrza, poprzez modernizację, rozbudowę i zastępowanie obiektów spalania paliw innymi rozwiązaniami, bardziej przyjaznymi środowisku.

Działanie 4.6 zwrócone jest do przedsiębiorstw zajmujących się odzyskiem i unieszkodliwianiem odpadów nie będących odpadami komunalnymi (takich jak np. stary sprzęt elektroniczny czy odpady niebezpieczne) – mogą oni otrzymać środki na budowę lub modernizację instalacji do odzysku, unieszkodliwiania czy magazynowania tych odpadów.

Ostatnia ze środowiskowych osi priorytetowych, **Oś priorytetowa V** służy realizacji projektów z zakresu szeroko pojętej ochrony przyrody. Środki dostępne w ramach tej osi (90 mln euro) mogą być przeznaczone na pięć rodzajów działań. Po pierwsze - projekty mające na celu ochronę ekosystemów na obszarach chronionych oraz zachowanie różnorodności gatunkowej (5.1), np. poprzez odbudowę zdegradowanych siedlisk, wykup ważnych dla przyrody gruntów, ponowne zasiedlanie terenów przez gatunki już na nich nie występujące czy budowę centrów rehabilitacji zwierząt. Po drugie – działania dążące do zwiększenia drożności korytarzy ekologicznych (5.2), tj. ciągów roślinności zamieszkałych przez różnorodne gatunki i umożliwiających im przemieszczanie się. Aby osiągnąć drożność tych korytarzy należy usunąć bariery, jakimi jest dla zwierząt istniejąca infrastruktura – drogi ekspresowe, autostrady, sieci kolejowe, obiekty przemysłowe, a nawet wyciągi narciarskie uniemożliwiają zwierzętom swobodne poruszanie się, dlatego potrzebne są takie działania jak np. budowa specjalnych przejść. Po trzecie – ważne jest opracowanie planów ochrony zagrożonych terenów oraz gatunków roślin i zwierząt (5.3.), wymagających opracowania szczegółowej dokumentacji. Ostatnim, lecz równie ważnym, co pozostałe punktem Priorytetu V jest kształtowanie postaw ekologicznych i zwiększanie świadomości ekologicznej społeczeństwa (5.4), co realizuje się poprzez rozmaite działania edukacyjne, kampanie promocyjne, imprezy masowe, konkursy i szkolenia.

Pozostałe osie, niezwiązane ściśle z ochroną środowiska:

- VI.** Drogowa i lotnicza sieć TEN-T.
- VII.** Transport przyjazny środowisku.
- VIII.** Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe.
- IX.** Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna.
- X.** Bezpieczeństwo energetyczne w tym dywersyfikacja źródeł energii.
- XI.** Kultura i dziedzictwo kulturowe.
- XII.** Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia.
- XIII.** Infrastruktura szkolnictwa wyższego.

XIV. Pomoc techniczna – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.

XV. Pomoc techniczna – Fundusz Spójności

Kto może skorzystać z unijnych funduszy?

Dla każdej z Osi Priorytetowych POIiŚ wyznaczono grupę beneficjentów, którzy mogą ubiegać się o środki na realizację inwestycji określonych przez poszczególne działania. Najczęściej są to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki im podległe oraz podmioty świadczące usługi na ich zlecenie, podmioty państwowe (np. PGL Lasy Państwowe, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska lub Zarządy Gospodarki Wodnej), wojsko, zarządcy dróg lub instytucje naukowe.

Fundusze Europejskie – jak to działa?

Większość (79%) środków na realizację tych inwestycji (Priorytety I-III, VI-VII, IX oraz XV) pochodzi z Funduszu Spójności – funduszu Unii Europejskiej, z którego słabiej rozwinięte kraje wspólnoty otrzymują środki na inwestycje z zakresu ochrony środowiska i infrastruktury transportowej. Pozostałe inwestycje (21%) realizowane są ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, przeznaczonych na wyrównywanie różnic w rozwoju poszczególnych regionów Unii Europejskiej. Razem na dotacje w ramach POIiŚ Unia Europejska przeznaczyła **27 913,7 mln euro**, a całkowity budżet programu (wliczając wkład z krajowych środków publicznych oraz prywatny) wyniesie **37 565,3 mln euro**.

Przyznawanie środków z tych funduszy odbywa się zgodnie z zasadami polityki spójności UE:

- **zasadą partnerstwa**, według której wszyscy zainteresowani projektem partnerzy powinni brać udział w jego przygotowaniu i realizacji
- **zasadą dodatkowości (współfinansowania)**, która mówi, że środki pochodzące z funduszy UE *uzupełniają* środki państw członkowskich, a *nie zastępują* je. Dlatego też dotacje z funduszy nigdy nie pokrywają całości kosztów realizacji projektu, część wydatków zawsze musi zostać pokryta ze środków państwowych lub, w przypadku projektów prywatnych – ze środków przedsiębiorstw (dotowanych ewentualnie dodatkowo przez samorządy).
- **zasadą subsydiarności (pomocniczości)**, która oznacza, że finansowane działania powinny być realizowane przez instytucje na możliwie najniższym szczeblu
- **zasada koncentracji**, zgodnie z którą środki unijne mogą być przeznaczone na ściśle określone przedsięwzięcia, których znaczenie jest istotne dla spójności społeczno-gospodarczej UE.
- **zasada programowania**, która polega na tym, że środki z funduszy wydawane są zgodnie z przygotowanym i zatwierdzonym wcześniej programem, którego realizacja jest kontrolowana i monitorowana przez instytucje UE
- **zasada koordynacji**, wedle której działania i środki polityki spójności powinny prowadzić do zrównoważonego rozwoju całej Wspólnoty

Projekt w ramach POIiŚ może zostać wybrany w trzech trybach:

- **konkursowym** (dotyczy większości projektów) – konkursy w ramach poszczególnych działań ogłaszane są kilka razy do roku. Złożone w terminie wnioski o dofinansowanie są następnie oceniane według kryteriów formalnych

i merytorycznych, na podstawie których wyłania się projekty, którym zostanie przyznane dofinansowanie.

- **indywidualnym** (dotyczy przedsięwzięć kluczowych dla rozwoju kraju) – który rozpoczyna się od podpisania umowy dotyczącej przygotowania projektu (beneficjent zobowiązuje się w niej do przygotowania i złożenia prawidłowego, kompletnego wniosku o dofinansowanie). Złożone wnioski poddawane są ocenie formalnej i merytorycznej, a następnie wydawana jest decyzja o dofinansowaniu.
- **systemowym** – ma zastosowanie jedynie przy realizacji zadań publicznych z zakresu ochrony zdrowia i pomocy technicznej

Warto też zauważyć, że wśród zgłaszanych projektów wyróżnia się **projekty duże**, których całkowity koszt przekracza a) dla priorytetów środowiskowych 25 mln euro b) dla pozostałych priorytetów 50 mln euro i których dofinansowanie musi zostać zatwierdzone przez Komisję Europejską.

W ramach POIiŚ rozpatrzono dotychczas 939 wnioski (dane z końca marca 2009), z których aż 307 dotyczyło priorytetów środowiskowych. Łączna kwota dofinansowania tych wniosków wyniosła ponad 9 mld PLN, co pokazuje jak ważny i użyteczny okazał się Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.